

84 *odpolu* od polovice, dílem – 86 *takovéž* téže barvy – 86-87 (*pole*) *jest dotklo svým životem* (pole jiného) po celé délce (proti: dotklo se rohem) – 87 *múdry úklad* důmysl, úskok, zchytralost, rozšafnost ustanovení, rozhodnutí – 88 *udatstvie* udatnost – 89-90 *úkladných úmyslův...* *dotisknutí* vynutiti silou a mocí záměry prozřavě a důmyslně stanovené (nikoli ve špatném smyslu) – 90 *zaklopocuje* schvacuje, k pádu přivádí – 90-91 *úkladové bez dotisknutie moci...* sebelepší ustanovení, opatření bez moci výkonné nic nejsou platna – 91 *ostoji* obstojí – 92 *chytralá* zchytralá, vychytralá; *ručí* rychlý – 93 *uchodí* přemůže, uhoní; *úkladem* důmyslem, obmyslem

99 *rozochví se* povzbudí se – 100 *váží se* odváží se – 101 *stav* povinnost stavu rytířského, vojáka; *druzí* jiní – 102 *osmonoh* osminohý – 104 *čož* *obmyslí* nač se v mysli připraví, rozmyslí si; *potkati* sněsti, strpěti

116 *sespú* sesypou – 118 *si i oni ti i oni* – 123 *vezmête smysl* chápejte – 127 *nebudete-li právé súdili* nebudete-li spravedlivě souditi – 131 *opatř se* rozhlédni se – 134 *v skuoře-li* brzo-li – 136 *budem zaslúžili* zasloužíme – 137 *rozom* smysl; *nravný* mravoučný

SBORNÍK MUSEJNÍ Z R. 1400

KNÍŽKY O DEVIETI STAVIECH LIDSKÝCH PODOBNÝCH

K DEVIETI KÓRÓM ANJELSKÝM

TATO ŘEČ O UČENÝCH

Druhý kór z té nejvyššie jerarchie slovú Cherubín, točíž plnosť věděnie. A proto mohou tak slúti, že snad z toho mají i milost k bohu, že mají tu plnosť věděnie a rozumu, jakož snad oni první ten rozum svůj neb jiné dary božie mají z toho, že tak hormě milují boha. Jakož vídáme, že mnozí z toho, ež velmi milují boha mievají veliké rozumy a pravé, a ne mnoho se učivše, avšak se s Písmem sjednávají; a druzí, jeliž čtli Písmo a učili se, tepruv z toho počeli boha milovati. A tak ony prvé připodobnal sem k Serafinóm a tyto druhé k Cherubínóm. Neb vláště skrze nábožné boží milovníky dal jest nám böh rozum v Písmě svatém. Avšak ještě to řku nábožným a ješto chcete duchovní býti a za to jmáte, by již všemu rozuměli: Písmem svatým nehrdajte! Opatřete, sjednávají-liť se s ním úmyslové vaši. Pakli vám již není třeba Písma, ale pro menšie jest. Vše, což jest psáno vdechnutím božím, užitečné jest k naučení v pravém rozumu. Aj, svatý Pavel vzem v nebeské škole naučenie, jist jsa, že pravý má rozum, avšak přišed k jiným apoštolóm, ješto zde na zemi brali od Krista naučenie, rozmluvil s nimi o tom, co je učil lidi. Protož vždýt řku: čím jest kto větši, čím výše táhne, tiem buď opatrnější; z vyšších kóróv vypadlí črti mnohemť jsú chytřejše nežli z nižších, a snad ti zvláště těch hlédají podtrhnúti a zklamati i zavěsti, ješto větši nesú podobnost těch kóróv vyšších. A tak učení velmit se mají stříeci pílňě těch chytrých črtóv, ješto táhnú učené chytře a rozumné lidi, aby učenie své a rozumy a uměnie v lest a v chytrost obrátili a u pýchu a v hrdost vstúpili a v závist jiným, když by jen sami chtěli viděni býti, že jsú učeni. A z tohoť bývá, jako jest bratr jeden podobenstvie toho položil v knížkách svých jedněch, ješto jim říekají Orologium sapiencie, jako by viděl ve

škole mistrův mnoho a mieč stříbrný mezi nimi; a každý z nich chtěl by ten mieč
jmieti, avšak pilněji po tom stojí, aby jej jinému mohl z ruky vyraziti, než po tom,
25 aby dosáhl jeho. Toť podobenství z závidi učené kárá, ješto každý z těch učených
závidivých chtěl by sám dosieci chvály, že jest umělý a učený. A tu chválu onen
mieč stříbrný znamená, ješto každý chtěl by jemu, avšak každý j' pilněji toho,
aby chválu tu onomu odvedl, něčím ohyzdě jeho múdré pověděnie neb knihy jeho,
30 jako tiem mieč vyraze z ruky jeho, nežli by sám učinil co takového. A toť jest, že
mistři nepíší rádi knih takových, nechťec, by je jiní něčím ohyzdili. Ale řekl je
Kristus: „Budú-li ti mlčeti, kamenie bude volati.“ A tak Brigita bába, Milič
nemistr psali knihy; aniť jest ten chtěl učený slúti, ješto jest psal knihy tyto.

PROČ SE UČÍ LIDÉ

Stojíť lidé paterem úmyslem po učení: Jedni chtě skrze to věděni býti, točíš,
aby je lidé znali a ctíli. Druzí, aby věděli, točíž z všetečstva, ež se chce věděti.
35 Třetí, aby skrze to bohatci byli, úřadův velikých dosáhnúc. Čtvrtí, aby jiné učiti
mohli. Pátí, aby poznajíc pravdu milovali ji a činili a zlého uměli se obinúti. Neb
die svatý Augustin: „Protoť tebe, hospodine, nemiluji, ačť nemiluji, a málo tě mi-
luji, neb málo tě znám.“ Aj na však den to vidíme, čím kto dalí jest pravého světla,
tebe, bože, tiem více se tmú hřiechův obalije. A čím u větší jest tmě, tiem na své
40 cestě méně osídla vidí a proto tiem častěje padá. A to je najhoršie, nevie, by padl
a tiem méně tbá vstáti, čím mní více, by stál ještě.

I jestiť dobré a hodné dobrým umělu a rozumnu býti dvěma úmysloma posled-
níma, aby poznaje pravdu, miloval ji a činil; a druhé, aby jí také jiné učil. Diet
žaltář: „Snad bych byl zahynul v své sprostnosti, kdyby tvój zákon nebyl mé mysli
45 přemietanie.“ A die Daniel prorok: „Ktož učeni budú, budú se stkviati jako
nebeské hvězdy u věčné věčnosti a ješto mnohé naučie spravdnosti.“ I chvá-
límt to, ktož těma dvěma posledníma úmysloma učí se a čtú také u Písmě
svatém, ale ne oniem prvým, aby věděni byli učeni a slovútni, neb tenť úmysl
v hrdosti srdce rozdýmá, ani druhým, aby jen věděli, neb to jest všetečnost a mar-
50 nost, ani třetím, aby skrze to bohati, ziskův světských hledali, velikých úřadův
došli, toť jest věc světská jako i jiné kupečstvo a strach tu lakomstva. A pro také
neřádné úmysly řekl jest Kristus: „Nerodte aneb nechťějte mistři býti;“ ne,
by zlé bylo učiti se, aby uměl znáti pravdu a držeti se jje, aneb aby jsa mistrem
v kázání mohl směle a svobodně učiti pravdě. Ale protoť die Kristus: „Nechťějte
55 býti mistři,“ ješto sami pro svú čest, pro své světské zisky chtě slúti mistři, neb
tiť váznú v rozličná osídla, ješto topie lidi v zatracenie. Ale ktožť z bohobojných,
z nábožných uměnie a mistrovství dojde a z těch, ješto mají milost k bohu a k jeho
pravdě a k svým bližním, ta milost přivede k užítku to jich uměnie neb mistrovství.
60 Ale bez milosti té jen v chlúbu a v hrdost podnese srdce to uměnie anebo mistrov-
ství.

1 *najvyššie jerarchie* (3slab.) nejvyšší hierarchie andělská; podle Dionysia (Pseudo) Areopagity jsou tři hierarchie, nejvyšší Bůh, prostřední andělská, nejnižší lidská. Andělskou rozděljuje ve tři hierarchie po třech kúrech, řádech, sborech andělských podle darů božích, úkolů a hodností jim nejvyšší hierarchií daných. Podle andělských hierarchií a jejich uspořádání dělí i lidské hierarchie a jejich řády a hodnosti, ve tři stavy: duchovní, světské moci a lidu obecného, jež se jako andělské hierarchie zase dělí ve tři kúry, řády, podle podobnosti k devíti kúřům andělským – 2 *milost* láska – 4 *horně* horoucně, horlivě; *ež* že – 5 *sjednávají se* shodují se, jsou v souladu – 6 *jeliž* až když; *tepruv* teprv – 7 *připodobnal sem* přirovnal jsem; *vláště* zvláště – 8 *boží milovník* milující Boha; *rozum* smysl, porozumění – 10 *nehrdajte* nepohrdejte; *opatřete* prozkoumejte – 12 *vzem vzav* – 14 *rozmluvil* rozmlouval – 17 *podtrhnúti* podraziti (nohy), ošiditi, napáliti – 20 *když by jen...* jen aby – 22 *Orologium* (*Horologium*) *sapiencie* Orloj moudrosti – 24 *pilnějie* pilněji, usilovněji – 28 *ohyzdě* potupiv, osočiv – 31 *Brigita* v. zde str. 713; *Milič* Milič z Kroměříže, slavný kazatel, jeden z předchůdců mistra Jana Husi a současník Štítného

33 *chtie... věděni býti* chtějí, aby se o nich vědělo (ut sciantur) – 34 *všetečstvo* všetečnost (curiositas) – 36 *obinúti se* vyhnouti, uvarovati se, ujíti – 37 *ačť* jestliže – 38 *na však* den každý den; *dali* vzdálenější, dále – 39 *obalije* obaluje

44 *sprostnost* prostota – 49 *rozdýmá* nadýmá – 51 *strach* je strach – 52 *nerodte* nechtějte – 56 *váznú* zůstávají vězeti – 59 *podnese* vznese, pozdvihne

O ZÁVISTI, O TOM HŘIECHU

Druhý úhlavní hřiech jest závist; a ta vždy se drží pýchy, neb pýcha jest máť závisti. A kto by záviděl, by pýchy té nejměl v srdci, že by jen sám chtěl nad jiné chválu jmieti? A také, kto je tohoto pyšného srdce, že by chtěl nad jiné chválu jmieti, uzří-li slovůtnějšího, vzávidí jemu; ani by chtěl rovně mieti, a tak i rovně-
 5 mu závidí i menšiemu, nechtě, a také boje se, aby sám nepotuchl v své slovůtnosti, kdyby menší přišel k chvále. A pakli vidí závistivé srdce, že v ničemž nemož chvály jmieti a tiem větším v sobě ohněm prahnúti bude. Vida čest a chválu spravedlivú, odvodí ty závistivý; léciet, zda by ten padl, komuž závidí. A tak, jakož Písmo die:
 10 „Dábelskú závistí přišla je smrt na svět: a ktož jsú s jeho strany, ti v tom jeho následují.“ I jest závist hřiech najdábelsčejší a nenie v něm ijedné lahody, jen mučí vždy srdce toho, ktož závidí, že jakož dábel vždy své peklo s sebu nese, takéž závistivý v svém srdci vždy má svú muku s sebu. Neb poňavadž bůh dobrý vždy svú dobrotu svým ukazuje, závistivý má z dobroty božie muku v svém srdci. A když muku má z božie dobroty, ó kaká jej potká muka z upriemé božie
 15 spravedlnosti, když hodnú muku své zlosti vezme! A zdali zřejmá zlost nenie do závistivého, an by i sám nechtěl ničemuž dobrému radějše, nežli by také jměl v tom sobě rovni, aneb aby jiný jměl obapol dobrého toho?

A tak jest básnička o tom položena v jedněch školních knížkách, že jeden král jměl dva človeky na svém dvoře a znal každého z nich v jeho zlosti. Jeden z těch
 20 byl na sbožie velmi lakom a druhý byl velmi závistivý. A král zavolaje před se obú spolu, slíbi jima, což který bude prositi z nich, že to jemu dá a dvě to druhému. A lakomý nebude chtieti napřed prositi, aby pak jměl to dvě, což onomu bude dáno;

a závistivý, nechť, by onen dvě to jměl, což by on prosil sobě, také nebude chtieti za nic prositi. Až král, nasměje se jima, nebude chtieti bez toho býti, káže, aby jed-
25 nokrát prosil za něco některý z nich. A závistivý uteče se prosbú, i bude krále pro-
siti, aby jemu král kázal jedno oko vylúpiti na to, aby pak tovařiši jeho obě vylúpili.
Za nic dobrého nechťel prositi, aby té žalosti nejměl, když by to dvě jměl tovařiš
jeho.

1 *úhlavní hlavní* – 4 *vzávidí* začne záviděti; *rovně* (2. pád podst. jm. *rovně*) rovného stavem, důstojností – 5 *aby nepotuchl* aby nebyl zastíněn, aby nepozbyl poněkud – 8 *léciel* líčí, nástrahy činí – 10 *ijedné* ani jedné, nežádne – 14 *upriemý* přímý, rovný – 16 *radějše* raději – 17 *rovni* (4. pád. podst. jm. *rovně*) rovnosti; *obapol* dvojnásob

18 *básmička* povídka, pohádka; *jest položena* je uvedena – 19 *zlost* zlé, špatné vlastnosti – 22 *to dvě* dvojnásob (duplicatum) – 24-25 *jednokrát* jedenkrát – 25 *uteče se prosbú* (t. ke králi) bude prositi

O PŘIPRAVENÍ SRDCE

O otevření srdce tato kapitola

Druhé způsobenie srdce jest otevřieti je, bohu najprv a potom bližniemu a také sobě. Tak bohu srdce máme otevřieti, aby se dalo projíti boží milosti a jeho daróm a jeho napomenutí spasitedlnému. A toť jest, jakož die žaltář: „Uslyšíte-li dnes hlas jeho, nerodte svých srdce zatvrzovati.“ A tak bližním, aby šla k nim z něho
5 bratrská milost a od nich aby vzalo slitování, když by v čem vidělo jich nepohodu. A sobě sami tak máme svá srdce otevřieti jako knihy, abychom čtli v svém svědomí. Neb po těch knihách svých každý súzen bude. A böh milostivý ostavil jest každému ty knihy v srdci jeho, aby otevera srdce četl v těch knihách svědomie svého, a na-
10 lezl by v nich co nehodného sobě k tomu súdu, aby opravil a jinak napsal, do-
nidž má čas.

Ale sedm jest přiekaz, že nechtú lidé v těch knihách svědomie svého. K tomu sedmeru jest někaké podobenstvie, ješto jest viděl svatý Jan v Apokalypsi knihy zapečetěné pečetmi sedmi, pro něž nebyl, kto by v těch knihách mohl čísti.

Prvá přiekaza jest přieti se, by něco nebyl hřiech, ješto hřiech jest. Ta přievada
15 jest prvú pečetí znamenána. Řkuť to v kakéms takéms podobenství. I viděl svatý Jan pod tú první pečetí, když byla odjata, jako hlas hromu velikého a kónň bílý; a ten, ješto seděl na něm, na bílém koni, jměl lučičště. Toho neodmlúvaje, miení-li co jiného to vidění svatého Jana, řkuť nenie, že z těch, ješto přie se, by něco hřiech nebyl, ješto hřiech jest a ta jich přievada brání jim, že nemohú volně čísti v knihách
20 svědomie svého, otevrúc je sobě, bývají, když řkú kto jim, že zle činí, řkúc zlému dobré, vypustie jako velikého hromu hlas skřek svůj. A bílým koněm můžem ty rozuměti, ješto drží stavy zředlné svatosti, jelikož k uoku lidem světějšími se mimo jiné ukazujíc; neb taci najviec vzprchají a najspieš, když kto z něčeho, ješto jest zlé, die jim něco. A skrze lučičště můžem ostrá jich slova rozuměti. A jistě, žeť
25 jest to tak bylo proti knězi Kunrátovi a knězi Miličovi, ješto sta u Praze byla ctná, věrná a statečná kazatele slova božieho, jeden Němcóm, druhý Čechóm; že mluvili

z toho, že v svatých stavích neposvátně bydlé, mnozí řečmi hrdými a nepravými jako hromem protiv nim bili a i ještě zle mluvie o nich ti, ješto zlému řkú, by zlé nebylo, a pak jim dobrým řkú, že zle bydlé. (Těž ještě i těchto časov zlí dobré tupie, kacieři je pro pravdu nazývají, jako se mistru Janovi, řečenému Hus, u Praze děje i mnohým jiným šlechtným mistróm pro jich věrné kázanie. Ale ty, věrný a spravedlivý súde, odplatíš každému podlé jeho zaslúzenie.)

1 *zpsobenie* pripravení – 5 *nepohoda* obtíž, nesnáz – 6 *knihy* kniha, spis – 9-10 *donidž* dokud

11 *přiekaza* překážka, závada – 12 *Apokalypsis* Zjevení sv. Jana.

14 *přievada* závada, překážka – 15 *v kakéms takéms* v nějakém, jakémsi – 17 *neodmlúvaje* nepopíraje – 18 *nénie* nyní – 22 *stavy zředlné svatosti* stavy zjevné svatosti, řeholníci; *k uoku* na pohled – 23 *mimo jiné* nad jiné; *vzprchaji* vyletí, vyřítí se – 25 *Kunrát* Konrád Waldhauser; *Milíč* Milíč z Kroměříže (známí kazatelé, předchůdci mistra Jana Husi) – 25-26 *sta byla ctná... kazatele* (duál) byli... – 26-27 *mluvi z toho* mluvili proti tomu – 27 *svaté stavy* duchovní, řeholníci; *bydlé žiji*, obcují

SBORNÍK OPATOVICKÝ

ŽE J' ROZDIEL VELIKÝ MEZI PANNAMI A ŽENAMI

Veliký rozdiel praví svatý Pavel mezi těmi, ktož sú vdaly se neb zženili a mezi těmi, ktož držie čistotu, řka: „Panna a žena nevdaná to myslí, co k bohu slušie, a aby tělem i duchem svata byla; ale ktož sú v manželství, po tom stojie, co k světu slušie, a aby žena muži líbila se neb muž ženě a jsú srdcem rozdvojeni, to jest k onomu se táhnúc i k onomu.“ I radí sv. Pavel při panenství ostati, že i ctné jest, i jest v tom stavu snáze bohu slúžiti a býti modlitev pílnu, než pojmuć muže. Avšak die také: „Pro nesdrzenie vaše každá měj muže svého.“ A svatý Augustin die o světských pannách, že hubenějšíe sú, všem se strojiec, chtiec každému slíbiti se, než ty ženy, ješto aspoň jen k tomu se strojje, aby svým mužóm líbily se.

Chcem-li právě tomu srozuměti, kudy to jde, že jest to vše právě řečeno, co j' řekl i svatý Pavel i svatý Augustin o pannách, radiec k tomu i jako táhnúc od něho, ponúkajíc k manželství, a jakož čtem i vice toho neb k tomu podobného, máme to míti před očima, že i patery bývají panny neb šestery:

Jedny, ješto chtiec býti světsky vesely, nechtěly by za muž, chtiec frej vésti, ač i v tom snad počestně, že by nechtěly se ovšem dopustiti hrubě šeredstvie skutku tělesného; jakož jednu slyšal sem, ano německú piesničku odrhají, by jedna veselá a čerstvie mladice řekla, že ktož by jí radil za muž, nebyl by to přítel její. Neb bývají mužie, ješto nepřejí s jinými veselu býti; a to tak nemajíc muže, móż nalézti někoho, proňž by byla vesela, s nímž by i listy utěšené psali sobě. Ó, jístě nechválím ku panenství úmysla toho; lepšer jest manželstvo než takové panenstvo.

Druhé bývají panny tak hrdé myslí, že všecy proti sobě lacino vážie; v tej hrdošti a pýše byla j' i svatá Kateřina; ale to j' potom k dobrému přišlo jí, když se j' k bohu obrátila, panenstvie své zachovavši.